

УДК 327.7

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.32.22>

ФУНКЦІЇ ТА ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПІД ЧАС ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ СУЧАСНОСТІ ТА ЗАПОБІГАННЯ ЇМ

Оксана Хар

*Національний університет «Львівська політехніка»,
Інститут гуманітарних і соціальних наук,
кафедра політології та міжнародних відносин
вул. Митрополита Андрія, 4, 79013, м. Львів, Україна*

У статті проаналізовано функції та форми діяльності міжнародних неурядових організацій у сфері забезпечення миру та безпеки в розрізі півсфер: миротворчої та безпекової. Функціональний вимір діяльності МНУО у миротворчій сфері здійснюється через такі функції: 1) миротворча, яка реалізується за допомогою таких форм діяльності: превентивна, що передбачає здійснення завчасного попередження потенційних насильницьких конфліктів; посередницька, яка передбачає, що МНУО відіграють роль посередника та медіатора; мобілізаційна, яка передбачає мобілізацію місцевих людських ресурсів, зацікавлених у вирішенні конфлікту; реінтеграційна, яка сприяє започаткуванню ініціатив із демобілізації, роззброєння та демілітаризації, а також інтеграції репатріантів на місця постійного проживання після закінчення військових дій, поверненню та відбудові окупованих територій; 2) інформаційна функція реалізується через такі форми діяльності: інформаційно-просвітницька, яка передбачає здійснення просвітницької діяльності, спрямованої на просування цінності людського життя, пріоритетність миру та безпеки над війною за допомогою ЗМІ, фільмів, мистецтва та різноманітних культурних заходів; науково-дослідницька, яка передбачає організацію наукових досліджень для вивчення шляхів забезпечення стійкого миру та безпеки в усьому світі.

Функціональний вимір у безпековій сфері, яка є широко представленою різноманітними МНУО, за своєю спеціалізацією реалізується за допомогою соціально-захисної функції, що передбачає такі форми діяльності: гуманітарна, яка здійснює організацію гуманітарних місій, реалізацію гуманітарних, соціальних програм і проєктів; правозахисна, яка передбачає здійснення постійного відслідковування та запобігання порушенню прав людини під час збройного конфлікту, а також документування фактів військового злочину; медична, яка передбачає підтримку системи охорони здоров'я в зоні конфлікту, надання психологічної допомоги жертвам конфлікту, організацію добровільної вакцинації; екологічна, яка передбачає захист і відновлення навколишнього середовища в територіальній зоні військового конфлікту.

Ключові слова: міжнародна неурядова організація, міжнародна безпека, міжнародний конфлікт, функціональний вимір, посередництво.

Захист людського життя, забезпечення гідності, допомога усім жертвам збройного конфлікту є основними цілями міжнародної системи безпеки. Тому ефективне функціонування МНУО у сфері забезпечення миру та безпеки є нагальною вимогою цивілізованого суспільства. З огляду на це необхідно здійснити дослідження функціонального виміру діяльності міжнародних неурядових організацій у сфері забезпечення миру та безпеки в розрізі функцій і відповідних форм, які здійснюють МНУО при вирішенні міжнародних конфліктів сучасності.

Дослідженням діяльності МНУО займалися чимало науковців і фахівців у різних галузях наук: політологія, соціологія, юриспруденція, економіка. Ці дослідження дали

можливість накопичити досить різноманітний і чималий за обсягом науковий доробок щодо діяльності міжнародних неурядових організацій і їх впливу на вирішення проблем міжнародного значення.

Незважаючи на велику кількість досліджень діяльності МНУО та їх ролі в системі міжнародних відносин, у сучасній науці залишається багато питань, які не мають однозначної відповіді та породжують певні суперечності. Наприклад, нині спостерігається відсутність достатнього аналізу функцій і форм діяльності, за допомогою яких МНУО здійснюють свій вплив на держави та міжурядові організації, відсутнє детальне дослідження діяльності МНУО у сфері безпеки та миру, яка є однією з найпріоритетніших у системі міжнародних відносин.

Після завершення Другої світової війни, яка призвела до мільйонних жертв, людство, незважаючи на гіркий спадок і кривавий урок, так і не змогло зробити правильних висновків і подолати свій внутрішній егоїзм, який і далі провокує конфлікти, у тому числі збройні. З огляду на це безперервні військові внутрішньодержавні та міждержавні конфлікти є найбільшою проблемою глобальної політики.

Хоча після закінчення Холодної війни їхня кількість суттєво скоротилася, проте вони все одно виступають основною загрозою у сфері міжнародного забезпечення миру та безпеки. За найрізноманітнішими даними (з різними параметрами ідентифікації збройних конфліктів; наприклад, враховуються лише конфлікти з кількістю жертв більше тисячі осіб за рік) у 2014 році в світі було від 15 до 40 збройних конфліктів, у 2015 – від 14 до 56 [1, с. 6].

Інститут дослідження миру в Осло (PRIO) останній раз підраховував кількість конфліктів також у 2014 році, тоді їх було 40, а у 2013 році – 34 [2]. Британський інститут економіки та миру взагалі вважає, що у той чи інший тип конфлікту нині залучена 151 держава світу [3]. Американський Центр політики та безпеки (CSP) за даними на початок 2017 року нарахував 36 війн, безпосередню участь у яких беруть 28 держав. З них майже половина (13 країн) мають затяжні конфлікти – такі, що тривають понад 10 років: це Афганістан (36 років), Колумбія (39 років), Демократична Республіка Конго (22 роки), Індія (62 роки), Ірак (34 роки), М'янма (66 років), Нігерія (17 років), Пакистан (17 років), Філіппіни (42 роки), Сомалі (26 років), Судан (31 рік), Туреччина (30 років) [4]. Нині у світі нараховується майже чотири десятки збройних конфліктів і воєн, одна з яких триває і в Україні.

у світовій спільноті для вирішення міжнародних конфліктів здебільшого використовуються різноманітні методи, наприклад переговори, використання послуг третьої сторони та посередництва з метою допомоги сторонам дійти спільного рішення. В якості медіаторів зазвичай виступають міжнародні міжурядові організації та окремі держави. Проте останнім часом із бурхливим зростанням кількості МНУО зростає й їхня роль у сфері попередження та врегулювання міжнародних конфліктів.

Необхідність присутності МНУО при врегулюванні міжнародних конфліктів насамперед визначається такими фундаментальними змінами у системі міжнародних відносин: 1) висока активність недержавних акторів: збільшення впливу МНУО на світову правотворчу діяльність і міжнародний процес; МНУО стають основними елементами формування глобального громадянського суспільства; 2) глобалізація, або транснаціоналізація світу; 3) стрімкий розвиток інформаційних і комунікаційних технологій; 4) глобальне інформаційне протиборство [5].

Нині, аналізуючи діяльність МНУО, бачимо, що їхня робота пов'язана з наданням допомоги та захисту, що має пряму користь для людей. У зв'язку з цим неурядові організації досягли високого ступеня «доброї волі» серед інших міжнародних акторів. Вони стали

тими «послами доброї волі», які першими приходять на територію, де розпочався конфлікт, і останніми її покидають. Крім цього, в багатьох неурядових організаціях є висококваліфікований персонал, який може творчо за нестандартним підходом втручатися у конфліктні ситуації з метою їхнього вирішення. Цей факт був визнаний ООН, а також іншими міжнародними організаціями, наприклад Світовим банком, які нині використовують ресурси МНУО для врегулювання конфліктів, особливо в тих регіонах, де в певній мірі дії МНУО були безуспішними [6].

Позитивних прикладів залучення МНУО до вирішення або попередження міжнародних конфліктів сучасності є безліч. Багато з цих організацій почали свою діяльність, реагуючи на минулі конфлікти, а нині продовжують працювати в цій сфері, щоб сприяти підтримці миру. Так, МНУО “Saferworld” виникла як антиядерний мозковий центр під час Холодної війни, нині вона спрямовує свої ресурси на запобігання різноманітним військовим діям.

Деякі організації, такі як Міжнародна кризова група, завоювали міжнародну довіру і нині залучені до переговорів на найвищому рівні. У міру того, як продовжуються старі та розгортаються нові війни, все більше неурядових організацій, що займаються врегулюванням конфліктів, отримують можливість допомогти тим, хто залучений у миротворчий процес. Так, мета International Alert полягає у тому, що вони повинні прибути на місце події до того, як будуть зроблені перші постріли. Такі МНУО як «Центр за припинення вогню та громадянські права» (The Cease fire Centre for Civilian Rights, CeaseFire) намагаються вирішити дрібномасштабні конфлікти, які, якщо їх залишити без уваги, можуть зростати та призводити до руйнування миру у відносинах між іншими спільнотами, що до таких конфліктів не залучені [6].

Нині МНУО використовують все більше ресурсів для створення якісного потенціалу на різних рівнях: навчання власного персоналу, виокремлення партнерів для співпраці із корінного населення, які в подальшому стають місцевими лідерами й допомагають вирішувати конфліктну ситуацію. МНУО часто виступають в якості посередників під час досягнення консенсусу між різними конфліктуючими сторонами, використовуючи допомогу місцевих прихильників миру.

Неурядовим організаціям для того, щоб брати участь у врегулюванні конфлікту, необхідно виконувати чотири основні умови: 1) НУО повинна бути добре ознайомлена з країною, її проблемами та учасниками конфлікту; 2) НУО необхідно мати партнерів серед місцевого населення; 3) співробітники НУО мають бути добре підготовлені у сфері врегулювання конфліктів з допомогою як стандартних, так і нестандартних методів; 4) НУО повинна розуміти та приймати усі ризики, з якими особисто зіштовхуються її співробітники під час безпосередньої участі в конфлікті.

З'ясувавши базові вимоги до НУО, які можуть брати участь при врегулюванні конфліктів, зазначимо, що їхня участь передбачає певне функціональне вираження. Функціональний вимір діяльності МНУО у сфері забезпечення миру та безпеки реалізовується через функції та відповідні їм форми діяльності, які застосовують неурядові організації при вирішенні та попередженні міжнародних конфліктів сучасності.

На нашу думку, **функція МНУО у сфері забезпечення миру та безпеки** – це комплекс форм діяльності, які застосовує міжнародна неурядова організація як єдине ціле, або делеговані нею мережеві структури на усіх рівнях сфери забезпечення миру та безпеки (національному, регіональному, міжнародному) для вирішення безпекових проблем і досягнення стійкого всеохоплюючого миру.

Форма діяльності МНУО при вирішенні та попередженні міжнародних конфліктів сучасності – це зовнішнє практичне відображення конкретних дій, які здійсню-

ються міжнародними неурядовими організаціями з метою попередження та вирішення міжнародних конфліктів, а також подолання їхніх наслідків у межах повноважень і компетенції, притаманних цим організаціям.

Функціональний вимір діяльності МНУО у миротворчій сфері здійснюється через такі функції та форми: 1) **миротворча функція**, яка реалізується за допомогою таких форм діяльності:

— *превентивна*, яка здійснює завчасне попередження потенційних насильницьких конфліктів, тобто в межах превентивної дипломатії МНУО здійснюють заходи запобігання щодо переростання міждержавних суперечок у військові конфлікти, а також сприяють взаємному діалогу, створюють умови для взаєморозуміння конфліктуючих сторін (Міжнародне бюро миру (International Peace Bureau, IPB), Світ без воєн і насильства (World without Wars and Violence, WwW), Перемога без війни (Win Without War), International Alert, Saferworld, Interpeace, Міжнародні об'єднання за мир (Peace Brigades International, PBI), Федерація за всеохоплюючий мир (Universal Peace Federation, UPF), Федерація всесвітнього миру (українська МНУО), Міжнародне товариство за мир і безпеку (International Society for Peace and Safety, ISOPS), Міжнародна жіноча ліга за мир і свободу (Women's International League for Peace and Freedom) та інші);

— *посередницька*, яка передбачає, що МНУО відіграють роль посередника та медіатора, при цьому надають пропозиції та ініціативи для встановлення діалогу, примирення (Міжнародна кризова група (International Crisis Group), Search for Common Ground, Femmes Africa Solidarite (FAS), Західноафриканська мережа з побудови миру (West Africa Network for Peacebuilding, WANEP), Центр Картера (The Carter Center), Ініціатива щодо подолання криз (Crisis Management Initiative, CMI), Міжнародна асоціація миротворців (International Association of Soldiers for Peace), Центр за припиненню вогню та громадянські права (Cease Fire), Міжнародний центр з питань правосуддя в перехідний період (The International Center for Transitional Justice) та інші);

— *мобілізаційна*, яка здійснює мобілізацію місцевих людських ресурсів, зацікавлених у вирішенні конфлікту та які будуть залучати нових учасників для цієї діяльності, в тому числі жінок, роль яких може бути особливо корисною у миротворчому процесі (Search for Common Ground; Федерація всесвітнього миру, МНУО «Міжнародний центр з питань правосуддя перехідного періоду», Saferworld та інші);

— *реінтеграційна*, яка сприяє започаткуванню ініціатив з демобілізації, роззброєння та демілітаризації, а також інтеграції репатріантів на місця постійного проживання після закінчення військових дій, поверненню та відбудові окупованих територій (The Nuclear Threat Initiative, NTI), Європейська організація з ядерних досліджень (Conseil Europeen pour la Recherche Nucleaire, CERN), Боннський міжнародний центр конверсії (The Bonn International Center for Conversion, BICC), Міжнародна транспарентність (Transparency International), Фонд миру ядерної доби (The Nuclear Age Peace Foundation), Лікарі світу за запобігання ядерній загрозі (International Physicians for the Prevention of Nuclear War) та інші);

2) **інформаційна функція** передбачає такі форми діяльності в миротворчій сфері:

— *інформаційно-просвітницька*, яка передбачає здійснення просвітницької діяльності, спрямованої на просування цінності людського життя, пріоритетність миру та безпеки над війною за допомогою ЗМІ, фільмів, мистецтва та різноманітних культурних заходів, а також сприяє створенню альтернативних ЗМІ, які не втягнуті в інформаційну війну; вплив на громадську думку через висвітлення у ЗМІ подій в зонах конфліктів і стихійних лих; організація та проведення інформаційно-пропагандистських заходів щодо

захисту цивільних осіб, постраждалих внаслідок збройного конфлікту, а також осіб, які були несправедливо засуджені чи піддані політичним переслідуванням (Федерація за всеохоплюючий мир (Universal Peace Federation, UPF), Центр за гуманітарний діалог (Center for Humanitarian Dialogue, HD), Інститут миру США (United States of Peace, USIP), Стокгольмський інститут дослідження проблем миру (Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI), Swisspeace, Міжнародний інститут миру (The International Peace Institute, IPI) та інші);

— *науково-дослідницька*, яка передбачає організацію наукових досліджень для вивчення шляхів забезпечення стабільного і стійкого миру та безпеки в усьому світі, організація наукових досліджень і науково-комунікативної діяльності, зокрема конференцій із проблематики миру та безпеки, захисту та просування прав людини тощо (Interpeace, Saferworld, МНУО «Міжнародний центр з питань правосуддя перехідного періоду», Федерація за всеохоплюючий мир (Universal Peace Federation, UPF), Міжнародний інститут стратегічних досліджень (International Institute for Strategic Studies, IISS), Центр стратегічних і міжнародних досліджень (Center for Strategic & International Studies) та інші).

Функціональний вимір у безпековій сфері, широко представлений різноманітними МНУО, за своєю спеціалізацією реалізується за допомогою **соціально-захисної функції**, що передбачає такі форми діяльності:

— *гуманітарна*, яка передбачає здійснення організації гуманітарних місій, реалізацію гуманітарних, соціальних програм і проєктів; боротьбу із голодом, надання соціальної, медичної, правової психологічної допомоги особам, які перебувають чи перебували в зоні конфлікту; підтримку освітніх, культурних, екологічних, антидискримінаційних проєктів у зоні конфлікту; утворення фондів з метою сприяння соціогуманітарному розвитку й подоланню викликів безпеці (Міжнародний комітет Червоного Хреста (International Committee of the Red Cross), Оксфам (Oxfam International), Карітас (Caritas Internationalis), World Vision International та інші);

— *правозахисна*, яка передбачає постійне відслідковування та запобігання порушенню прав людини під час збройного конфлікту, а також документування фактів військового злочину; розшук окремих осіб, груп і біженців (Cease Fire (Центр за припинення вогню та громадянські права), Міжнародна амністія (Amnesty International), Freedom House, Міжнародне товариство з прав людини (International Society for Human Right, ISHR), Міжнародна федерація з прав людини (Fédération internationale des ligues des Droits de l'Homme, FIDH), Репортери без кордонів (Reporters sans frontieres, RSF), Міжнародна асоціація із захисту свободи слова (International Freedom of Expression Exchange, IFEX), Всесвітня організація за виживання (The Global Survival Network), Фонд проти торгівлі людьми (Human Trafficking Foundation), Ла-Страда, Міжнародний альянс «Врятуймо дітей» (Save the Children) та інші);

— *медична*, яка передбачає підтримку системи охорони здоров'я в зоні конфлікту, надання психологічної допомоги жертвам конфлікту, організацію добровільної вакцинації тощо (Лікарі світу (Doctors of the World), Лікарі без кордонів (Medecins sans frontieres (MSF) / Doctors without Borders), Право на здоров'я (Health Right International, Medical Women's International Association) та інші);

— *екологічна*, яка передбачає захист і відновлення навколишнього середовища в територіальній зоні військового конфлікту (Міжнародний союз охорони природи та природних ресурсів (International Union for Conservation of Nature, IUCN), Грінпіс (Greenpeace), Всесвітній фонд дикої природи (World Wide Fund for Nature), Всесвітня організація захисту тварин (World Animal Protection) та інші).

Усі функції та форми діяльності МНУО при вирішенні, попередженні та подоланні наслідків міжнародних конфліктів є тісно взаємопов'язаними та взаємодоповнюваними, а в деяких випадках одна форма діяльності може включати в себе або дублювати дії іншої. Проте це не заважає окремим МНУО здійснювати свої завдання у сфері миру та безпеки.

Здійснивши аналіз функціонального виміру діяльності міжнародних неурядових організацій при вирішенні та попередженні міжнародних конфліктів сучасності, ми дійшли висновку, що у миротворчій сфері МНУО здійснюють такі функції: 1) миротворча, яка реалізується за допомогою таких форм діяльності: превентивна, посередницька, мобілізаційна, реінтеграційна; 2) інформаційна функція, яка реалізується через такі форми діяльності: інформаційно-просвітницька та науково-дослідницька.

Функціональний вимір у безпековій сфері, широко представлений різноманітними за своєю спеціалізацією міжнародними неурядовими організаціями, реалізується за допомогою соціально-захисної функції, яка передбачає гуманітарну, правозахисну, медичну та екологічну форми діяльності.

Список використаної літератури

1. Філіпчук В. Міжнародні конфлікти та війна на Сході України: чи є точки дотику? Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД), 2016. 42 с.
2. Trends in Armed Conflict, 1946-2014. URL: https://files.prio.org/publication_files/prio/Gates,%20Nyg%C3%A5rd,%20Strand,%20Urdal%20-%20Trends%20in%20Armed%20Conflict,%20Conflict%20Trends%201-2016.pdf.
3. Global peace index 2019. URL: <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2019/07/GPI-2019web.pdf>.
4. Світова мапа війн: де і за що нині воює людство. URL: https://espresso.tv/article/2017/07/24/khto_z_kym_i_za_scho_voyuye_sogodni_v_sviti.
5. Grant G. Hybrid Wars. URL: <http://www.govexec.com/magazine/features/2008/05/hybrid-wars/26799>.
6. Таннер Ф. Предотвращение конфликтов и разрешение конфликтов: пределы многостороннего участия. Международный журнал Красного Креста. № 839. 2000. URL: <https://www.icrc.org/ru/doc/resources/documents/misc/57jq2.htm>.

FUNCTIONS AND FORMS OF THE ACTIVITY OF INTERNATIONAL NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN RESOLVING AND PREVENTING INTERNATIONAL CONFLICTS

Oksana Khar

*Lviv Polytechnic National University,
Institute of Humanities and Social Sciences,
Department of Political Science and International Relations
Mytropolyta Andreia str., 4, 79013, Lviv, Ukraine*

The article analyzes the functions and forms of the activity of international non-governmental organizations in the field of peace and security in the context of two hemispheres: peacekeeping and security. The functional dimension of the activities of INGOs in the peacekeeping sphere is carried out through such functions as: 1) peacekeeping, which is implemented through the following forms of activity: preventive, which involves the implementation of early prevention of potential violent conflicts; mediation, which provides that INGOs play the role of a mediator; mobilization, involves the mobilization of local human resources that are interested in resolving the conflict; reintegration, which promotes the launch

of demobilization, disarmament and demilitarization initiatives, as well as the integration of repatriates into permanent residence after the end of hostilities, the return and reconstruction of the occupied territories; 2) information function is realized through such forms of activity as: informational and educational, which involves educational activities aimed at promoting the value of human life, the priority of peace and security over the war through the media, films, art and various cultural events; research, which involves the organization of scientific research to explore the ways to ensure stable and sustainable peace and security around the world.

The functional dimension in the security field, which is widely represented by a wide variety of INGOs in their specialization, is implemented through a social protection function, which includes the following forms of activity: humanitarian, which organizes humanitarian missions, implementation of humanitarian and social programs and projects; human rights protection, which provides for constant monitoring and prevention of human rights violations during armed conflict, as well as documentation of war crimes; medical, which includes the support of the health care system in the conflict zone, the provision of psychological assistance to victims of the conflict, the organization of voluntary vaccination, etc.; ecological, which provides for the protection and restoration of the environment in the territorial zone of military conflict.

Key words: international non-governmental organization, international security, international conflict, functional dimension, mediation.